

corrents de la literatura i l'aparició d'una política. Després d'aquesta breu introducció, segueix una ràpida biografia, acompanyada de la lectura d'alguns textos de N'Ixart de valor autobiogràfic. Llegeix també, en fer referència a les obres, fragments de crítica de N'Ixart i uns escrits inèdits de Narcís Oller que evoquen molt de prop la mort del seu parent i amic. En la part final de l'estudi, el comunicant examina la posició de N'Ixart en relació amb el catalanisme i en relació amb l'ús del català, i llegeix articles i cartes que reflecteixen les polèmiques d'aquell temps sobre aquest tema. Es refereix també a altres aspectes de l'ideari de N'Ixart i acaba amb una relació de les seves principals obres catalanes.

Intervenen el PRESIDENT (la Societat ha volgut commemorar, amb la sessió d'avui, el centenari de la naixença de l'autor estudiat) i els Srs. P. BOHIGAS, P. LLORET (recorda la relació d'En Rusiñol amb N'Ixart), A. GALÍ i F. DURAN I CAÑAMERAS (comenta aspectes de N'Ixart i de la seva època). — A.-M. BADIA I MARGARIT, Secretari.

24 maig 1952: Història. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El PRESIDENT presenta un exemplar de la segona part de l'obra *Els diplomes carolíngis a Catalunya*, del Sr. Ramon d'Abadal i de Vinyals, editada recentment per l'Institut.

El Sr. EMILI VIGO I BÈNIA exposa les seves investigacions sobre *El Gran Comitè de Salut Pública i Catalunya*. Comença manifestant que, contra el que s'ha dit (Conard, Oliver, Ossorio), els projectes del Gran Comitè de Salut Pública respecte a Catalunya començaren a executar-se. Alludeix a la Memòria del general francès Dugoumier (1794) adreçada als catalans en el moment d'envair les tropes revolucionàries el nostre Principat. Parla també d'una adreça del Convencional rossellonès Llorenç Delcasso al Comitè revolucionari, en què s'insisteix sobre el mateix punt. Couthon, vocal del Comitè, escriu als representants dels Pirineus Orientals que li sembla millor una República catalana independent, que no pas l'anexió a la República francesa, en el qual cas caldria assegurar les fronteres naturals, i prendre, per tant, la Cerdanya espanyola i la Vall d'Aran; seria difícil, en canvi, que Catalunya pogués ésser conservada com a francesa, per tal com subsisteixen prejudicis i interessos localistes. Després de la derrota espanyola del Voló, el moment semblava arribat, però Dugoumier ajornà l'ofensiva. El comte de la Unió, generalíssim espanyol, es defensa davant Figueres, i restableix el sometent català. Mentrestant s'havia esdevingut el 9 Thermidor, i aviat començaren els sondeigs de Godoy per a la Pau de Basilea. El comunicant analitza el Pla Couthon. Cal practicar —deia aquest convencional— una política d'atracció a Catalunya, cercant precedents de la dependència francesa i valoritzant l'idioma català. Els emissaris d'abans serien reemplaçats pels apòstols de la Revolució. Milhaud i Soubrany, dos representants en missió, fan imprimir milers d'exemplars de la Constitució del Drets de l'Home i del discurs de Robespierre a la Convenció, a fi de llançar-los damunt els pobles catalans. Quant a la fe religiosa, n'asseguraven el respecte, per tal com França professa la religió de l'Ésser Suprem i el dogma de la immortalitat de l'ànima. És remarcable que les intencions d'alguns generals (Augereau) anaven més allà del que les realitats catalanes mostraven. «L'arbre de la llibertat», escrivia, «ha brotat a Barcelona». Però després d'una entrevista amb dos pagesos catalans, hom veié que havien preparat un parany on caigueren els soldats francesos.

Intervenen el SECRETARI (remarca l'eixalabrament d'Augereau i la seva manera simplista i fantasiosa de veure els catalans, la qual cosa repetirà el 1810), el Sr. F. SOLDEVILA i el PRESIDENT. — JOAN MERCADER, Secretari.

9 juny 1952: Sessió plenària. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El PRESIDENT explica que la mort de l'insigne escriptor Josep PONS i Pagès, esdevinguda el dia 15 de febrer, ha obligat a canviar el caràcter d'una de les sessions del

curs actual planejades per la Secció de Llengua i Literatura, en la qual el Sr. Tasis havia de presentar una comunicació sobre l'obra d'aquell gran dramaturg. El que havia d'ésser una sessió d'estudi ha passat, sense abandonar el seu caràcter científic, a ésser una sessió d'homenatge, i al treball preparat pel Sr. Tasis vindran ara a sumar-se, plenes d'autoritat, unes paraules del President de la Secció Filològica de l'Institut.

El Sr. RAFAEL TASIS comença el seu estudi sobre *El teatre d'En Pous i Pagès* planyent-se que la mort hagués impedit la realització d'un dels projectes anunciats darrerament per l'escriptor desaparegut: el de redactar les seves memòries. Creu, tanmateix, que al llibre *De l'ergástula* i a les pàgines sobre *Pere Coromines i el seu temps*, publicades l'any 1940 a París, hi ha força elements útils per a la seva biografia. En Pous i Pagès naixia a Figueres l'1 de febrer de 1873; el seu pare era un metge i propietari rural d'Avinyonet de Puigventós. El Sr. Tasis descriu la ràpida iniciació literària d'En Pous, batxiller als quinze anys, que, un cop a Barcelona, renunciava, abans dels vint, a seguir la carrera del seu pare i es llançava amb tot entusiasme a les lletres. La seva estada d'uns quants anys a Avinyonet, un cop casat i ja decidida la seva vocació literària, li permetia d'observar l'ambient i els personatges que descriurà en *Empordaneses*, *Quan es fa nosa*, *Per la vida*, *Revolta* i *Jordi Friginals*, els seus llibres de prosa narrativa, que basten per a situar-lo entre els millors novel·listes de la primera meitat del segle. El teatre el tempta aviat. L'any 1902 estrena *Sol ixent*, que va seguit del drama *El mestre nou*, i, l'any 1904, de *L'endemà de bodes*, una meravella de construcció i de psicologia, obra clàssica del nostre teatre, però que fou acollida amb fredor pel públic i per la crítica. Això produí a l'autor una tal decepció que l'apartà del teatre per una llarga temporada — vuit anys —, durant la qual publica les seves novel·les i es lliura intensament al periodisme. L'any 1911, en formar-se la temporada de teatre català del Sindicat d'Autors Dramàtics Catalans, En Pous i Pagès torna a l'escena amb *En Joan Bonhome* i inaugura així el seu teatre oòmic de tipus ciutadà, en el qual aquesta obra i *Senyora àvia vol marit* són potser els seus més grans encerts. Convertit després en empresari, l'escriptor estrena altres obres, i la seva aportació a l'escena catalana, un cop aquesta es regularitza, va de drames i comèdies originals (algunes tan reeixides com *Papallones* i *Primera volada*) fins a obres amarades d'una humana i melangiosa filosofia, com *Vivim a les palpentes*, la darrera que estrenà (1930). El Sr. Tasis precisa la importància que aquesta obra dramàtica té en la història del nostre teatre i subratlla després l'actitud constant d'En Pous davant els problemes col·lectius, de què queden testimonis en els seus escrits i discursos. Indica també la intervenció indirecta que ell tingué en l'elaboració del llibre *De la pau i del combat*, el darrer que En Pous i Pagès publicà (1948) i el valor que l'escriptor desaparegut donava a aquesta obra. Acabà posant de relleu l'exigència artística de l'autor de *Tardania*, que l'obligava, fins als darrers dies de la seva vida, a reescriure, polir i esporgar les seves obres.

El Sr. CARLES RIBA, després de parlar de la importància que En Pous i Pagès ha tingut en l'evolució del nostre teatre i de la nostra novella, es refereix al disseny de l'illustre traspasat de dur la renaixença, partint del naturalisme en voga al començament del segle, cap a un classicisme, sempre lligat a la terra i als seus costums i preocupat pel caràcter peculiar que hi prenen els problemes humans. Insistent en el deler de revisió i correcció de les obres d'altre temps, viu tothora en el gran dramaturg, posa de relleu com el mantingué per acostar aquelles al més possible a un ideal de normalitat; com a escriptor sabé manejar un idioma saborós i robust, disciplinat i alhora inquiet. En aquests darrers anys — segueix el Sr. Riba — En Pous es trobà ésser una mena de degà dels escriptors catalans: els vells el respectaven perquè el sentien conservador lleial de tot un llegat literari i humà, i els joves l'estimaven i el voltaven perquè el veien íntegre, obert, ple d'una ingenuïtat generosa que els aconsellava artísticament i els assenyalava camí i tasca. — R. ALBERT I LLAURÓ, Secretari.